

# Lever vi i en »Ny Økonomi«, der kræver en ny politik?

Peter Birch Sørensen

Københavns Universitets Økonomiske Institut og Economic Policy Research Unit (EPRU)

## *På vej mod en ny guldalder?*

I den internationale økonomiske debat diskuteres i øjeblikket, om vi lever i en såkaldt »Ny Økonomi«, der fungerer anderledes end før og derfor kræver en ny økonomisk politik. Tesen om den Ny Økonomi er svær at få hold på, fordi den findes i flere varianter, og fordi debatten i høj grad er foregået på et journalistisk plan præget af megen upræcis argumentation. Der ligger en betydelig pædagogisk opgave i at udskille de useriøse fra de mere seriøse udgaver af tesen.

Den populære, amerikanske variant af tesen om den Ny Økonomi hævder, at vi er på vej ind i et nyt regime, hvor økonomien kan vokse væsentligt hurtigere og mere stabilt end før, uden at der opstår inflation. Federal Reserve kan derfor roligt lempe pengepolitikken for at realisere det uudnyttede vækstpotentiale uden at frygte for en gen-

opblussen af inflationen. Kapitalismen er med andre ord på vej ind i en ny guldalder, og fænomener som kraftige konjunkturudsving, arbejdsløshed og inflation vil snart være emner alene for de økonomiske historikere, i hvert fald i USA.

Baggrunden for disse påstande er naturligvis, at det igangværende økonomiske opsving i USA har været usædvanligt længe, og at arbejdsløsheden er faldet til et efter amerikanske forhold meget lavt niveau, uden at der er tegn på accellererende inflation. Tilhængerne af tesen om den Ny Økonomi forklarer dette med, at computerrevolutionen og informationsteknologien har givet produktivitetsvæksten et varigt løft, og at økonomiens globalisering og den deraf følgende intensiverede konkurrence på produktmarkederne lægger et nedadgående pres på varepriserne, der forhindrer inflation på trods af vedvarende høj vækst i den samlede efterspørgsel. Den ny teknologi skaber nye profitable investeringsmuligheder, der giver grundlag for høj og stabil vækst i efterspørgslen, og samtidigt medfører den ny teknologi og den skærpede internationale konkurrence altså en højere produktivitetsvækst, der gør det muligt for udbuddet at følge med efterspørgslen.

Som det fremgår, er den amerikanske variant af tesen om den Ny Økonomi i realiteten en påstand om, at økonomien i de senere år er blevet udsat for nogle positive udbudschok som følge af indførelsen af ny (informations)teknologi og et skærpet konkurrencepres på produktmarkederne. Selvom dette måtte være rigtigt, er det imidlertid ikke ensbetydende med, at økonomiens virkemåde grundlæggende har ændret sig. Det vil stadig være sådan, at der vil opstå inflation, hvis den samlede nominelle efterspørgsel vedvarende tillades at vokse hurtigere end trendvæksten i det reale, potentielle BNP, der er givet ved summen af vækstraten i arbejdsproduktiviteten og vækstraten i arbejdsstyrken. Forestillingen om, at skærpet produktmarkedskonkurrence i sig selv vil forhindre fremtidig inflation, er altså forkert. Skærpet konkurrence som følge af globalisering medfører primært en tendens til faldende *relative* priser på internationalt handlede varer. Den kan kun lægge en dæmper på stigningen i det *generelle* prisniveau, i det omfang den skærpede konkurrence øger vækstraten i den aggregerede arbejdsproduktivitet. Selv om en sådan produktivitetseffekt faktisk måtte gøre sig gældende, så vil der selvsagt stadig være en grænse for, hvor hurtigt det potentielle, reale BNP kan vokse, og dermed hvor hurtigt den nominelle efterspørgsel kan stige uden at forårsage inflation.

Tilsvarende gælder, at selvom informationsteknologien måtte have givet et løft til produktivitetsvæksten, så betyder dette naturligvis ikke en eliminering af enhver udbudsbegrænsning på væksten.

Det kan umiddelbart virke tilforladeligt, at informationsteknologiens fortsatte fremmarch giver grundlag for et langvarigt løft i produktivitetsvæksten. I de senere år har man faktisk kunnet spore en lidt gunstigere produktivitetsudvikling i den ameri-

kanske økonomi, men forbedringen har langt fra været dramatisk, og udgangspunktet har som bekendt været en meget svag produktivitetsvækst siden 1973. I dansk og vest-europæisk økonomi synes der stadig ikke at være sket et brud i produktivitsudviklingen, så alt i alt må det empiriske grundlag for tesen om et mærkbart, positivt teknologichock endnu siges at være tyndt.

Tesen om en markant skærpet produktmarkeds konkurrence som følge af globaliseringen kan ligeledes forekomme tilforladelig. Mig bekendt er der imidlertid ikke observeret faldende profitmarginale over en bred front inden for de konkurrenceudsatte sektorer, sådan som man ville forvente, hvis konkurrencen er blevet væsentligt skærpet i de senere år. Tværtimod ser vi næsten overalt i OECD-området en tendens til, at profitternes andel af nationalproduktet vokser, hvilket jo nærmest tyder på stigende profitmarginale.

Der kan være flere mulige forklaringer på denne overraskende udvikling. Den ene mulighed er, at hypotesen om skærpet varemarkeds konkurrence over en bred front simpelthen er forkert. Selvom globaliseringen i sig selv måtte have skærpet den internationale konkurrence, så kan denne tendens være blevet modvirket af andre forhold såsom øget koncentration i erhvervslivet gennem fusioner og virksomhedsalliancer. Denne forklaring stemmer dog dårligt overens med den udbredte fornemmelse af, at konkurrencepresset faktisk er blevet skærpet indenfor mange sektorer. En anden og mere spekulativ hypotese er, at produktiviten i OECD-området er blevet mere vidensintensiv og mere baseret på virksomhedsspecifik know-how, hvorved virksomhedernes immaterielle aktiver er vokset i betydning i forhold til inputtet af materielle aktiver og ordinær arbejdskraft. De øgede profitkvoter er i så fald ikke udtryk for en svækkelse af produktmarkeds konkurrencen, men afspejler blot et behov for forrentning af de øgede immaterielle aktiver, som kun i begrænset omfang registreres i statistikkerne.

Hvorom alting er, så forekommer det empiriske grundlag for den amerikanske variant af tesen om den Ny Økonomi stadig at være ret skrøbeligt.

De fleste amerikanske økonomer foretrækker da også den mere jordnære forklaring på det langvarige amerikanske opsving, at den strukturelle ledighed er faldet. Blandt årsagerne hertil nævnes demografiske faktorer og den markante stigning i den amerikanske lønspredning. Andre mener dog, at det udeblevne inflationspres i kølvandet på det mærkbare fald i arbejdsløsheden sætter spørgsmålstegn ved selve tesen om den naturlige arbejdsløshed. Også de seneste års udvikling på det danske arbejdsmarked kunne give anledning til at spørge, om teorien om ren hysteresis i ledigheden er mere overbevisende end de forskellige teorier om strukturel ledighed. Dette spørgsmål har åbenlys betydning for den økonomiske politik, og det vil forhåbentlig blive bedre belyst gennem de kommende års økonomiske forskning.

*Den europæiske variant af tesen om den Ny Økonomi*

Med lidt god vilje kan man sige, at der også findes en europæisk variant af hypotesen om en Ny Økonomi. Kort fortalt går denne europæiske (og danske) variant ud på, at kombinationen af teknologisk udvikling og globalisering af økonomien i disse år medfører et mærkbart relativt fald i efterspørgslen efter ufaglært arbejdskraft og dermed skaber et stærkere omstillingspres på OECD-landenes arbejdsmarkeder, end vi har oplevet i de første årtier af efterkrigstiden.

Denne tese har for mig at se meget for sig. Der findes efterhånden en lang række empiriske undersøgelser, som peger på, at indførelsen af informationsteknologi har tenderet at mindske den relative efterspørgsel efter kortuddannet arbejdskraft. I samme retning trækker tendensen til udflytning af løntunge produktionsprocesser med lavt uddannelsesindhold fra OECD-området til andre dele af verden. De to faktorer spiller i en vis udstrækning sammen, da informationsteknologien fremmer globaliseringen, som til gengæld skærper konkurrencepresset og dermed kan stimulere til yderligere indførelse af ny teknologi.

I den europæiske offentlige debat møder man undertiden påstanden, at kombinationen af globalisering og ny teknologi vil føre til »jobløs vækst« og stigende massearbejdsløshed i Vesteuropa. Disse forestillinger er øjensynligt meget svære at udrydde, selvom fagøkonomerne behjertet fremhæver, at frihandel og teknologiske fremskridt historisk har ført til stigende velstand, og ikke til »jobløshed«.

Den mere intelligente europæiske version af tesen om den Ny Økonomi anerkender, at globalisering og ny teknologi medfører åbning af en række nye jobmuligheder i vor del af verden samtidig med, at der nedlægges jobs for især de ufaglærte. Det nye i udviklingen er, at dette omstillingspres er blevet skærpet i de senere år, og at det især hviler på de kortuddannede. I de tidlige faser af industrialiseringen var der derimod en tendens til stigning i den relative efterspørgsel efter ufaglært arbejdskraft, fordi mekaniseringen fjernede grundlaget for en række traditionelle håndværk og til gengæld skabte en række nye job ved de industrielle samleband.

Vi kan selvsagt ikke vide, om de kommende års teknologiske udvikling vil være ligeså ugunstig for de ufaglærte, som de senere års udvikling har været. Tendensen til inddragelse af stadigt nye lavtlønsområder i den globale markedsøkonomi tyder dog ikke på, at presset på de kortuddannede i vor del af verden vil blive formindsket i de næste 25 år.

Derfor vil vi formodentlig endnu i rum tid debattere, om presset på de europæiske arbejdsmarkeder alene skal imødegås med forsøg på uddannelse og opkvalificering af arbejdsstyrken, eller om der også er behov for supplerende tiltag.